

Laatst aangepast: 4 juni 2009

PREEK: DE STILTE VAN DE VROUW IN DE EREDIENST

Dr. R. Dean Anderson v.d.m.

Aanwijzinging voor de liturgie

Na de zegengroet: Gez. 35:3

Lezing van de Schrift: Gen. 3:1-21; 1 Tim. 2:1-15

Na de lezing: Ps. 127:1, 2, 3, 4

Lezing van de Tekst: 1 Tim. 2:11-15

Na de Preek: Gez. 35:1

Belijdenis: Gez. 3 / of wet en Ps. 119:40, 41, 42

Na de collecte: Ps. 131:1, 2, 3

Gemeente van onze Here Jezus Christus. Er heerst misschien onder u enige spanning. U zit te denken: "Wat gaat ds. Anderson over deze tekst zeggen? Hoe denkt ds. Anderson over de relatie man / vrouw?" Voor alle duidelijkheid: het is helemaal niet belangrijk hoe ds. Anderson erover denkt. Het maakt helemaal niets uit. Van belang is de vraag hoe onze hemelse Vader erover denkt. Dáár zullen wij eerlijk voor open moeten staan, open staan voor de boodschap van Zijn Woord, en ons best doen onze eigen vooringenomenheid ter zijde te stellen. Dat geldt voor mij en het geldt ook voor u.

Laten wij eerst zien waar Paulus het, in deze brief aan de predikant Timoteüs, over heeft. In de hoofdstukken twee en drie heeft hij het over bidden, over de man / vrouw verhouding, waar wij straks op gaan focussen, en daarna over het ambt van ouderling en diaken. Waar hij over aan het spreken is somt hij op in vers 15 van hoofdstuk drie:

Voor het geval ik mocht worden opgehouden. Dan weet je hoe men zich moe gedragen in het huis van God, dat wil zeggen de kerk van de levende God, fundament en pijler van de waarheid.

Timoteüs moest het leven in verschillende gemeenten namens de apostel regelen. Hij verbleef op dat moment in Efeze.

Bij dat bidden zegt Paulus dan:

2:8 Ik wil dat bij iedere samenkomst de mannen met geheven handen bidden, vol toewijding, zonder wrok of onenigheid.

Het gaat de apostel hier om het voorgaan in gebed, in die tijd toevertrouwd aan alle volwassen mannen in de gemeente. De mannen moeten wél bidden, maar bidden in alle rust! Er moet geen wrok of onenigheid zijn dat het gebed in de kerk aantast en tenietdoet.

Zoals vaker, als de mannen aan de beurt zijn, komen ook de vrouwen aan bod. Eerst over de kleding en modeverschijnselen, die ook voor de vrouwen in die dagen een belangrijke bezigheid waren. Twintig eeuwen hebben wat dat betreft niet veel veranderd.

En dan komt hij tot onze tekst. Vers 11 leest: *Een vrouw dient zich gehoorzaam en bescheiden te laten onderwijzen.* Letterlijk schrijft Paulus: *Een vrouw dient zich in stilte en in alle onderdanigheid te laten onderwijzen.* Een vrouw moet zich *in stilte* laten onderwijzen. Deze woorden keren terug aan het eind van v.12, letterlijk, *zij moet zich in stilte houden* – wat de Nieuwe vertaling weergeeft als "bescheiden zijn". Daarom is gekozen om deze preek te betitelen ...

De stilte van de vrouw in de eredienst

- 1) Wat deze stilte inhoudt
- 2) Wat deze stilte te denken geeft
- 3) Het schreeuwende gejubel van deze stilte

1) Wat deze stilte inhoudt

Laten wij gelijk met de deur in huis vallen. Waarom “in stilte” en met “alle” onderdanigheid laten onderwijzen (om nu gebruik te maken van een meer letterlijke weergave van Paulus’ woorden)? Als je het zo hoort klinkt het wel erg vermanend. Je krijgt het idee, de apostel wil nu eens de vrouwen goed op hun plaats zetten. Zou hij ruzie met een paar goed gebekte vrouwen in Efeze hebben gehad? Dat is natuurlijk al te menselijk gedacht.

Een deel van het probleem met onze beleving van deze tekst zit in de manier waarop wij die lezen en waar wij het accent op leggen. Wij horen hierin gauw het idee dat alle vrouwen onderwezen moeten worden en mannen hen onderricht moeten geven. Maar dat staat helemaal niet in de tekst. Paulus heeft het hier over een passende houding voor vrouwen bij het ontvangen van onderwijs in de kerk, zeg maar, bij het aanhoren van een preek of een stichtelijk woord. Het contrast is met de manier waarop ook de meeste mannen in de kerk onderwijs behoren te ontvangen.

Als je onderwijs ontvangt, man of vrouw, stel je je vanzelfsprekend gehoorzaam of onderdanig aan de voorganger op. Dáár gaat Paulus van uit. Wij krijgen soms in onze maatschappij een wat akelig gevoel bij dat woord “onderdanigheid”. Maar waar komt dat gevoel vandaan? Deels uit de individualisering onder ons. Iedereen wil *zelf* bepalen wat hij doet en denkt. Maar het gevoel komt ook door het feit dat wij al te geneigd zijn om te denken in termen van rechten in plaats van aan het dienen in dankbare wederliefde tot Christus. Christus is voor ons het echte voorbeeld van zelfverloochende dienstbetoon. Hij stelde zich volledig onderdanig op aan zijn hemelse Vader en is gehoorzaam geworden tot de dood. Hij vraagt ons Hem in onderdanigheid te *volgen*. Dan zullen wij niet langer denken aan het opkomen voor onszelf, maar aan het opkomen voor God en zijn koninkrijk. Dan spreekt dat woord “onderdanigheid”, goed bekeken, van gelovig *dienend* omgaan in navolging van Christus. Daarom, wanneer wij onderwijs uit Gods Woord ontvangen, stellen wij ons allen ‘gehoorzaam’ of ‘onderdanig’ op aan de voorganger, degene die ons dat Woord van God brengt.

Broeders en zusters, het is dan in *deze tekst* ook niet zo dat Paulus stelt dat alle vrouwen onderdanig moeten zijn en alle mannen dirigerend. Het gaat om de manier waarop je kerkelijk onderwijs ontvangt. Ook de mannen in de gemeente behoren zich onderdanig op te stellen bij het onderwijs dat gegeven wordt van de voorganger namens God. Laat duidelijk zijn dat zowel mannen als vrouwen zich onderdanig moeten opstellen aan uitleg uit Gods Woord.

Het gaat in onze tekst om een verschil tussen man en vrouw *in de manier waarop* deze onderdanigheid toegepast wordt. En om dat te begrijpen moeten wij beseffen dat wij een belangrijk stuk achtergrond missen, die hier een rol speelt.

Wij weten, namelijk, dat het toen normaal was onder de eredienst voor mannen hardop vragen te stellen aan de voorganger en al vragenderwijs te leren, soms zelfs door tegenstellingen aan te bieden. Je leest erover in de verslagen van synagogendiensten waar Paulus gepreikt heeft, bijvoorbeeld. Ook in het verloop van de kerkdiensten in Korinte, zoals 1 Korintiërs 14 duidelijk maakt. Het zou toen heel normaal zijn als iemand zijn hand opstak en vroeg: "Maar dominee wat bedoelt u daarmee?" Of "dominee, kan dat kloppen want in die en die tekst lees ik wat anders?" Je kunt het vergelijken met een gemeentebreed vorm van preekbespreking. En je kan inderdaad vaak leren van de vragen van anderen.

Hier op deze praktijk haakt de apostel in: Hij schrijft:

Een vrouw dient zich in stilte, in ALLE onderdanigheid, te laten onderwijzen.

Die manier van leren in de kerkdienst, die de mannen toepassen, vindt onze Here niet geschikt voor vrouwen. Net als de mannen, behoren ook de vrouwen zich onderdanig op te stellen ten opzichte van de voorganger. Alleen wordt van de vrouwen gevraagd “in stilte” zich te laten onderwijzen, dat wil zeggen, in “alle” onderdanigheid. Het is jammer dat onze nieuwe vertaling deze fijne puntjes van Paulus’ schrijven niet in de vertaling verwerkt heeft. Het punt is uiteindelijk dat de mannen vragen mogen stellen in de eredienst en in gesprek met de voorganger gaan.

In 1 Korintiërs 14:34-35 lezen wij:

Vrouwen moeten gedurende uw samenkomsten zwijgen. Ze mogen niet spreken, maar moeten ondergeschikt blijven, zoals ook in de wet staat. Als ze iets willen leren, moeten ze het thuis aan hun man vragen, want het is een schande voor een vrouw als ze tijdens een samenkomst spreekt.

Het mag duidelijk zijn dat zelfs de mannen in onze traditie *alle* onderdanigheid toepassen, want wij hebben niet, althans op dit moment, de gewoonte om onder de eredienst in gesprek met elkaar te gaan.

Het mag vanzelfsprekend zijn dat als de vrouw in de eredienst niet spreekt, dat wil zeggen, niet voorgaat in gebed, en niet, zoals toen de gewoonte was, de hand opsteekt om halverwege de preek vragen te stellen, zij ook niet moet voorgaan en doceren! Vers 12 zegt: "Ik sta haar dus niet toe dat ze zelf onderwijst of gezag over mannen heeft; zij moet bescheiden zijn (letterlijk, “in stilte blijven”)."

Dat deze “stilte” direct betrekking heeft op de erediensten is duidelijk, mede ook naar aanleiding van 1 Korintiërs 14. En omdat de erediensten ook het centrum zijn van het kerkelijk werk van de regerende ambtsdragers, mag ook duidelijk zijn dat een vrouw geen leidinggevend ambt in de kerk kan bekleden.

Maar een vraag die bij velen leeft is of er ook uit deze tekst nog verdere consequenties zijn voor wat betreft de plaats van een vrouw in de maatschappij. En deze vraag is van belang voor vrouwen die nadenken over een opleiding en over hun toekomst in de maatschappij. Die vraag komt vooral naar voren naar aanleiding van de redenen die de apostel naar voren brengt om zijn instructies aan Timoteüs duidelijk te maken. Al is deze brief bezig met het regelen van een en ander in de kerk, hebben de beweegredenen, die wij straks nader zullen bekijken, een veel bredere strekking. Het gaat over de orde in de schepping en over de aard van de zondeval.

Dat deze aangevoerde redenen verder strekken dan alleen maar de eredienst is dan duidelijk, maar net zo duidelijk is dat de manier van toepassing niet overal dezelfde hoeft te zijn.

Vrouwen mochten best in het gebed voorgaan buiten de eredienst om (zie bijvoorbeeld 1 Korintiërs 11). Een vrouw kon ook de gave van profetie ontvangen. De gevolgen van het feit dat zij vrouw is zijn duidelijk in de manier waarop zij naar voren treedt buiten de eredienst om. Een vrouw met de gave van profetie mag wel buiten de eredienst profeteren. Ze houdt zich dan wel niet in “stilte”, maar ze behoort het verschil in geslacht duidelijk aan te geven door een sjaal over haar hoofd te hebben, aldus Paulus in 1 Korintiërs 11.

In de maatschappij zien wij dan ook uitzonderingen. Ieder kent Debora, een rechter in een rij van richters die de Here aangesteld heeft om zijn volk door onverwachte zwakke mensen in zijn wegen te leiden. En andere bijzondere vrouwen, die de Here gebruikt heeft, kan iedereen opnoemen. Terwijl ingetogenheid en bewust omgaan in de maatschappij van een vrouw als vrouw zeker correct is, behoeven bijzondere gaven niet zomaar onder de mat geschoven te worden.

Toch in heel de Bijbel zie je nooit, niet één keer, een uitzondering in de ambten van Gods kerk, in het werk in de eredienst. Geen enkel vrouwelijke priester. Zelfs niet wanneer de mannelijke priesters een complete puinhoop en rotzooi van hun dienst maakten, zoals in de dagen van Eli's zoons en ook later onder de koningen.

Hier blijft de Here zijn scheppingsorde bijzonder strikt hanteren, en daarom volgt de apostel Paulus deze lijn onder de leiding en inspiratie van de Heilige Geest.

Dan rijst de vraag: Waarom? Waar geeft dit feit te denken, dat vrouwen in Christus' kerken geen predikant of gezaghebbend ambtsdrager mogen zijn, zelfs niet bij uitzondering? Wat is de boodschap en motivatie erachter? Dat is ons tweede punt ...

2) Wat deze stilte te denken geeft

In 1 Korintiërs 14, zonder uitvoerig op in te gaan, zei Paulus dat dit is "zoals ook in de wet staat, dat vrouwen ondergeschikt behoren te blijven". Dat wil zeggen een ingetogen plaats innemen ten opzichte van de mannen.

Paulus doelt hier op de strekking van Gods wet. In allerlei wetten van de Here zie je dit uitkomen, bijvoorbeeld, de man als leidinggevende hoofd in het huwelijk. Het Hebreeuws voor de man in het huwelijk is dan ook *baäl*, wat betekent "meester" of "leider". Het woord voor een getrouwde vrouw is *beulah* wat betekent "bemeesterde" of "degene die geleid wordt".

In onze tekst werkt Paulus dit een beetje uit met een verwijzing naar de schepping en de aard van de zondeval. Hij reikt ons dus twee dingen aan waarover wij behoren na te denken als wij beseffen dat onze voorgangers en ambtsdragers allemaal mannen zijn.

A) In vers 13 van onze tekst lezen wij:

Want Adam werd als eerste geschapen, pas daarna Eva.

Adam werd door onze HERE eerst geschapen. Hij maakte hem uit stof van de grond en zette hem in de tuin van het paradijs. Adam kreeg van God de opdracht om de dierenwereld te verkennen. Hij moest de dieren allemaal namen geven. Op deze manier werd hij aan het werk gezet om de schepping te verkennen en ook het beeld van God uit te dragen door over de dieren te heersen als onderkoning. Het geven van namen is een uiting van gezagvoering. Wij moeten daarbij goed beseffen dat Adam dat proces van baby tot volwassene, dat wij allemaal voor vanzelfsprekend nemen, niet had meegemaakt. Verkenning was daarom een belangrijk facet van zijn eerste tijd op aarde.

Zo laat de HERE hem ook tot de ontdekking komen dat, terwijl de dieren allemaal gezelschap hebben, er geen ander van zijn soort—een wezen geschapen naar Gods beeld—te vinden is.

Hij ontdekt zijn eenzaamheid.

En dat is het moment waarop de HERE ingrijpt en voor Adam de vrouw maakt. "Been van zijn beenderen." Zij wordt voor hem een "helper die bij hem past."

De gezagsstructuur in deze volgorde van de schepping is duidelijk. De HERE heeft orde geschapen. Een die leidt en een die helpt. Wanneer zij deze scheppingsorde aanhouden in hun leven, in een dienende geest, in de liefde die de HERE ook bij hun wezen geschapen heeft, leven zij in grote zegen.

Ook in de eredienst komt dan deze scheppingsorde naar voren in de leidinggevende functie die de HERE aan bepaalde mannen geeft. Het geeft ons te denken aan de prachtige schepping.

B) Een tweede beweegreden bevindt zich in de *aard* van de zondeval. Ik spreek hier opzettelijk over de *aard* van de zondeval. Want het is niet zo dat Adam toen niet gezondigd had, maar juist de vrouw wel. Dat mag ook duidelijk zijn uit andere brieven van de apostel Paulus. Wie draagt de eindverantwoordelijkheid voor de zondeval volgens Paulus? Kwam de dood in de wereld door Eva? Dat lezen wij nergens. Sterker nog, Paulus zegt uitdrukkelijk in Romeinen 5 dat de zonde en de dood in de wereld gekomen zijn door één mens. En die ene mens is niet Eva, maar Adam!

Het gaat hier in onze tekst niet over wie gezondigd heeft, maar over de *aard* van de zonde.

De duivel was naar de vrouw gegaan en niet naar de man. Waarom? Hij wist dat de *HERE* de vrouw anders gebouwd had dan de man. De *HERE* wilde geen Bert scheppen als gezelschap voor Adam. Geen mannelijke compagnon, maar een vrouw, die bijzonder gebouwd wordt om juist veel beter andere dingen aan te kunnen dan de man. En dan hebben wij het niet alleen over het kunnen baren, maar ook over een bijzonder fijn gevoel en emotionaliteit, die haar in staat stelt, veel beter dan een man dat ooit kan, zich te binden aan jonge kinderen.

Maar wat zeer sterke punten zijn voor een bepaald doel, kunnen ook zwakke punten zijn wanneer aangewend tot iets waarvoor zij niet geschapen waren. Dit wist de duivel. Hij koos om de vrouw te proberen te verleiden met zijn duivelse kracht als een voor hem op dat moment makkelijker prooi.

Nadat Eva zich liet verleiden door de zoete redematies van de duivel ging zij tot haar man en bood hem de verboden vrucht aan.¹ En haar man bezweek voor het aanbod van zijn vrouw.

U zult begrijpen dat het niet haalbaar is om in deze preek de geschiedenis rond de zondeval allemaal uit te diepen. Wij moeten het beperken tot dát punt dat de apostel ons te denken aanreikt.

Een vrouw is door de *HERE* gebouwd met vooral bepaalde taken op het oog. Dat kan haar minder geschikt maken voor andere taken. Dat zit hier een beetje achter. De duivel maakte daar misbruik van. Maar wat wij dan in alle algemeenheid kunnen constateren, hoeft niet aan te geven dat er geen uitzonderingen kunnen zijn.

Het belangrijkste is dat wij deze *aard* van de zondeval ook als iets beschouwen waar wij aan herinnerd worden wanneer wij denken aan de vaste regel die de *Here* voor zijn kerken gegeven heeft.

Mannen kunnen ook in hun leven verleid worden. Dwaalleeraars vind je ook onder mannen. Daar heeft Paulus ook de Efeziërs voor gewaarschuwd in zijn afscheidsrede. En toch, wanneer wij merken dat in Gods kerk alleen mannen voorgaan, geeft de *Here* ons te denken dat het juist hierin was, in verleiding, dat de eerste vrouw gevallen was.

In de eredienst vooral zoekt de *HERE* een duidelijke lijn waarin de bijzondere taken en doelen, waarvoor Hij man en vrouw geschapen heeft, tot uiting komen. Als vrouwen respect voor de leiding van hun mannen tonen door juist in de eredienst niet te spreken en later thuis met hen over de preek discussiëren, ongeacht wie nu de meeste breins heeft, laten zij duidelijk merken hoe zij de geschapen orde van de *HERE* willen respecteren en hun mannen echt ook *helpen* de verantwoordelijkheid, die de *HERE* hen gegeven heeft, fatsoenlijk te dragen.

Wij komen tenslotte tot het derde punt ...

¹ Gen. 3:6 lijkt op het eerste gezicht te suggereren dat de man naast de vrouw gestaan heeft terwijl zij in gesprek met de slang was. De tweede helft van dit vers moet echter als een beknopte samenvatting van het vervolg beschouwd worden. Het omschrijft wat er daarna is gebeurd, namelijk dat de vrouw naar haar man is gegaan en hem ervan overtuigd heeft om ook van de verboden vrucht te eten. Adam wordt later door God vermaand voor het feit dat hij naar de stem van zijn vrouw geluisterd heeft met als gevolg dat hij de vrucht uit haar hand heeft aangenomen en ervan heeft gegeten (Gen. 3:17). Het beknopt verhaal in Genesis 3:6 vermeldt noch de woorden van de vrouw noch het feit dat zij met haar man hierover gesproken heeft.

3) Het schreeuwende gejubel van deze stilte

Hier wil ik stilstaan bij vers 15, een opvallend vers.

Zij (de vrouw) zal worden gered doordat ze kinderen baart, als ze tenminste volhardt in het geloof, de liefde en een heilige, ingetogen levenswijze.

Goed bekeken een vers dat alle moeders doet jubelen van blijdschap en alle vaders doet benijdenswaardig opkijken. “Zij zal worden gered doordat ze kinderen baart” met andere woorden ‘in het baren van kinderen’.

Het gaat er natuurlijk niet om dat pas als een vrouw baart zij de hemel in mag. Wij weten uit de Bijbel dat verlossing alleen door het bloed van Jezus Christus komt. Dat is ook duidelijk uit het eind van het vers. Zij moet blijven in geloof, liefde, en “heiliging” – zo zegt Paulus dat letterlijk, dat wil zeggen, toewijding aan Christus.

Waarom dan dit “doordat ze kinderen baart”?

Paulus gaat weer terug tot de geschiedenis van de schepping en zondeval.

Toen Eva en daarna Adam van die ene verboden boom gegeten hadden, wisten zij wat de consequenties ervan moesten zijn. In Genesis 2:17 had God Adam gewaarschuwd dat als hij van de boom van de kennis van goed en kwaad zou eten, hij voorzeker zou sterven. En, nadat deze zonde gepleegd was, kwam de Here tot Adam en Eva met zijn veroordeling. Maar opmerkelijk is dat zij *niet* gelijk stierven! God had *wel* het recht om dit te doen. Zij waren gewaarschuwd. “Eet je van die boom, zal je sterven.” Maar wat is het eerste dat de HERE uitspreekt? Het is een vloek over de slang, eigenlijk over de Satan. En die vloek houdt ook gelijk een zegen in voor Adam en Eva, de zogenaamde moederbelofte. “Ik zal vijandschap zetten tussen u, duivel, en de vrouw, en tussen uw zaad en haar zaad; dit zal u de kop vermorzelen en gij zult het de hiel vermorzelen.” Er is hier een belofte voor Adam en Eva. Ten eerste, blijkt dat zij niet gelijk sterven. En ten tweede, Eva krijgt nog nakroost. En uit haar kinderen zal een verlosser voortkomen die de slang, de Satan, zal verslaan.

Deze zegen blijkt ook uit wat de HERE vervolgens tot de vrouw zegt. Wij zouden verwachten dat Hij tot de vrouw zou zeggen: “Omdat je van die boom gegeten hebt zal je nu sterven.” Nee. Wél krijgt zij straf, maar straf te midden van een zegen. De moeite van de zwangerschap zal vermeerderd worden, maar zwangerschap zal er zijn! Niet alleen mag Eva nog een tijd leven, maar zij mag kinderen baren. God zal de instelling van het huwelijk nog voortzetten. De moeite bij de zwangerschap moet elke vrouw doen denken aan de genade van de Here dat zwangerschap, leven, nog mogelijk is ondanks onze zonde tegen de HERE. Dat is zijn grote genade—een genade die Hem het leven van zijn eniggeboren Zoon gekost heeft.

Moederschap is een hoge roeping, een roeping dat vol staat van Gods grote genade aan Eva en alle vrouwen die haar mogen volgen. Daarom zegt Paulus terecht: *zij zal worden gered doordat ze kinderen baart*. Hierin krijgt zij een erepositie.

Ja, ook de man, Adam, mocht behouden worden. Wil je dat ook verwoorden uit de genade in Gods vloek, zou je moeten zeggen: *de man zal worden gered doordat hij de grond bewerkt, als hij tenminste volhardt in geloof, liefde en heiliging*.

God schiep de man om voor de vrouw te zorgen en haar te steunen in de hoge roeping van haar moederschap.

Voor de vrouw mag hierin haar ingetogenheid en stilte een schreeuwend jubel worden. Een jubel beaamd door allen, ook de mannen, en zelfs de vrouwen, die in dit leven geen kinderen zullen baren. Wij jubelen om onze moeders. Die hebben wij allemaal. Om Gods genade daarin voor de voortzetting

van geslacht tot geslacht. En met het moederschap van anderen willen wij ook als broeders en zusters gehecht aan elkaar hun blijdschap delen.

God blijve geprezen. Amen.